

**GALLİPOLİ'DEN ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NA: 100. YIL
TEMALİ POSTA PULLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
FROM GALLİPOLİ TO THE DARDANELLES WAR: AN
EVALUATION OF THE 100TH ANNIVERSARY POSTAGE
STAMPS**

Serkan AYCİL

Memur, İstanbul PTT Bölge Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü

serkan.aycil@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3540-5548>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
S.14, Nisan | April 2022, Erzurum
e-ISSN: 2717 - 8706

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 31.01.2022
Kabul Tarihi | Accepted Date : 15.03.2022
Sayfa | Pages : 127-156
 : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbed.1065670>

<https://dergipark.org.tr/etusbed>

This article was checked by

 iThenticate

GALLİPOLİ'DEN ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NA: 100. YIL TEMALİ POSTA PULLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Serkan AYCİL

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S. 14, Nisan 2022, Sayfa: 127-156

ÖZ

Birinci Dünya Savaşı'nın önemli cephelerinden biri olan Çanakkale Cephesi Türk ve dünya tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Batı literatüründe Gallipoli olarak geçen bu coğrafya hem Türkler hem de Gelibolu'ya gelerek savaşmak mecburiyetinde kalan diğer birlikler açısından ortak bir olguya dönüşmüş tarihi bir mekândır. 6 farklı ülkeye ait pullar üzerinden kurgulanan bu araştırmada, toplam 24 adet posta pulu kullanılmıştır. Bu pulların 10'u Yeni Zelanda, 1'i İngiltere, 2'si İrlanda, 1'i Norfolk Adası, 9'u Türkiye Cumhuriyeti, 1'i ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından tedavül edilen pullardan oluşmaktadır. Bu araştırmanın amacı; Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı anısına yayınlanan posta pulları üzerinden görsel bir değerlendirmede bulunmaya çalışmaktır. Gelibolu Yarımadası'nda yaşanan savaşları konu alan çalışmaların kayda değer bir kısmı, teorik bilgiler içermektedir. Görseller üzerinden bilgilendirmede bulunan çalışmalar ise mevcut araştırmaların ancak sınırlı bir kısmını oluşturmaktadır. Teorik bilgilerin yanı sıra görsel bilgilendirmeyi de esas alan bu çalışma, hem göstergebilimsel çözümleme teknikleri üzerinden incelemede bulunmakta hem de literatüre farklı bir boyut kazandırmaya çalışmaktadır. Araştırma sonunda, Çanakkale Savaşları konulu yeni bir pul setinin yayınlanması önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Savaşları, Tarihi Gelibolu Yarımadası, Posta Pulu, Anzaklar.

FROM GALLİPOLİ TO THE DARDANELLES WAR: AN EVALUATION OF THE 100TH ANNIVERSARY POSTAGE STAMPS

ABSTRACT

Dardanelles Front, one of the important fronts of World War I, has a very important place in Turkish and world history. This geography, which is referred to as Gallipoli in the Western literature, is a historical place that has become a common phenomenon for both the Turks and the other troops who had to come to Gallipoli to fight. A total of 24 stamp objects were used in this research, which was constructed on stamps belonging to 6 different countries. Of these stamps, 10 are made up of New Zealand, 1 England, 2 Ireland, 1 Norfolk Island, 9 Turkish Republic, 1 Turkish Republic of Northern Cyprus. The purpose of this research; It is to try to make a visual evaluation on the stamps published to commemorate the 100th Anniversary of the Dardanelles War. A significant part of the studies on the wars in the Gallipoli Peninsula contains theoretical information. Studies that provide information through visuals are only a limited part of existing research. This study, which is based on visual information as well as theoretical information, both examines through semiotic analysis techniques and tries to add a different dimension to the literature. At the end of the research, a proposal was made to publish a new stamp set about the Dardanelles Wars.

Keywords: Çanakkale Wars, Historical Gallipoli Peninsula, Postage Stamp, Anzacs.

Giriş

Pul, ön yüzü resim, şekil, kabartma ve motiflerden oluşan arkası zamklı, çevresi düz veya dantelli, biçim yönünden ise temaya uygun olarak tasarlanabilen minyatür boyutlu değerli kâğıtlardır (Düzenli ve Kavuran, 2004: 188). Pullar parasal karşılığın yanı sıra fonksiyonel özellikleriyle de iletişim sürecine katkı sunmaktadır. Nitelikli belge statüsünde konumlandırılan ve tarihe tanıklık eden pullar, bir ulusun; kültürünü, tarihini, ekonomisini, eğitimini, sanatını, inançlarını ve siyasi tavrını tematik bir açıyla ele alan önemli argümanlardır (Aycil, 2021: 711).

Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1914-1918 arası dönemdeki, önemli cephelerden biri de Çanakkale Cephesi'dir. Batı literatürüne Gallipoli olarak geçen Çanakkale Savaşları hem Türk hem de dünya tarihi açısından oldukça önemli bir savaş olgusudur. Bu çalışma; Çanakkale Cephesi'nde yaşanan savaşın olası etkilerini, Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı anısına tedavül edilen posta pulları üzerinden sentezlemeye çalışmak amacıyla hazırlanmıştır.

Farklı birçok cephede gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı, dünya devletlerinin neredeyse tamamının bir şekilde taraf olmak durumunda kaldığı bir savaştır. Bu nedenle savaşa dair izleri, geniş bir coğrafyaya yayılmış bir biçimde bulmak mümkündür. Bu bağlamda 2014 yılı itibarıyla; elliden fazla ülke, Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı'nı anmak ve ebedi barışı tesis etmek amacıyla 400'ün üzerinde hatıra pulu yayınlamıştır. Australia Post, toplam 49 pul yayınlarken, Britanya 30, Yeni Zelanda 50, Rusya ve Belçika 20, Almanya ise sadece bir pul yayınlamıştır (Yardley, 2019).

New Zealand Post, Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 2014-2018 yılları arasında geçen, her bir yılı anmak amacıyla, hatıra pulu programı düzenledi. Her bir yılda bir seri olmak üzere toplam beş seriden oluşan bir set hazırlandı. Bu program sayesinde, savaşa dair önemli anlar, filateli nesnelere aktarılmış oldu (Jock ve Kingsley, 2020: 18). New Zealand Post, 23 Mart 2014'te Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı'nı anmak amacıyla; 10 pul, iki hatıra yaprağı ve çeşitli ürünlerden oluşan karma bir seri yayınladı. *Anzak Ruhu* konulu çalışmanın ilk serisini oluşturan bu set, 29 Temmuz 2014'te yayımlandı (Linns Stamp New, 2015).

14 Nisan 2015'te Australia post, Anzac gününün 100. Yılı'nı anmak amacıyla bir pul seti yayınladı. Janet Boschen tarafından tasarlanan çalışmada; ilk defa Victoria Cross Nişanı verilen Avustralyalı (Albert Jacka), Gelibolu sahiline iniş, Lone Pine'daki çatışmalar esnasında ele geçirilen Türk siperleri, Er

John Simpson ile sadık eşeği ve 19 Aralık 1915'teki Gelibolu'dan tahliye konularına yer verildi (Common Wealth Stamps Opinion, 2015).

Royal Mail'in 2015'te, Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı anısına yayınladığı 3'lü pullardan birinde, Helles Burnu'ndaki bir mezarın başında bekleyen bir askere yer verildi. Birinci Dünya Savaşı, fotoğrafçısı Ernest Brooks'un çektiği bu resim, arşivlik bir görüntü olarak pula aktarıldı. Ayrıca anma programında; korkunç silahlarla karşı karşıya kalan cephedeki askerlerin, gökyüzündeki zeplinlere bile tehdidkâr ve ölümcül baktıklarını gösteren ifadeler yer verildi (Phaidon, 2015).

An Post, 2015'te, Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı anısına, iki hatıra pulu yayınladı. İlk pulda, Gelibolu'daki bir siperde nöbet tutan İrlandalı askerlere yer verilirken ikinci pulda ise 70.000 kişilik askeri kuvvetin 2.000'ini Gelibolu'ya taşıyan SS River Clyde gemisi yer aldı. Pullar, İrlanda Ulusal Müzesi'nin Dublin'deki Collins Kışlası'nda açtığı *Kurtarılan Sesler-Savaşta İrlandalıların Hikâyeleri 1914-1915* adlı programda sergilendi. Program, İngiliz ordusu için hizmet ederken hayatını kaybeden 3.000 İrlandalı askeri anmak amacıyla oluşturuldu (The Journal, 2015).

Türkiye Cumhuriyeti 18 Mart 2015'te, Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı anısına, anma blokları ile posta pulları yayınladı. Bu pulların kompozisyonunu; yaralı Anzac subayını taşıyan Türk askeri, Çanakkale Şehitleri Abidesi, Seyit Onbaşı, Albay Mustafa Kemal ve maiyetindeki Türk subayları oluşturmaktadır. 23 Nisan'da birinci kompozisyonun devamı niteliğinde olan *Barış Zirvesi* konulu ikinci bir seri daha yayınlandı. Bu pullarda ise; Seyit Onbaşı, Mehmetçiğe Derin Saygı Anıtı, elindeki Türk bayrağıyla şehit düşen Mehmetçik, savaş anından sahneler ve Çanakkale Boğazı'nın iki yakasında yer alan yabancı ve Türk subayların görselleri ön plana çıkarıldı (Doru, 2018: 45). Ayrıca bu süreçte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı'nı anmak amacıyla bir pul yayınladı.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı; Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı anısına yayınlanan posta pulları üzerinden görsel bir değerlendirmede bulunmaya çalışmaktır. Çanakkale Savaşları'nı konu alan çalışmaların önemli bir kısmı teorik bilgiler içermekte, sınırlı sayıdaki diğer çalışmalarda ise görsellere yer verilmektedir. Teorik bilgilerin yanı sıra görsel bilgilendirmeyi de esas alan bu çalışmanın hem göstergibilimsel incelemede bulunması hem de literatüre farklı

bir boyut kazandırması açısından oldukça önemli bir araştırma olarak ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Araştırma Verileri

Nitel araştırma yöntemleri üzerinden yürütülen bu çalışma, yazılı ve görsel kaynaklar üzerinden kurgulanmıştır. Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı temalı pul tasarımları, bu araştırmanın esas verilerini oluşturmaktadır. Tablo 1 ise çalışmada kullanılan posta pullarına ilişkin temel bilgileri içermektedir.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılan Pullara Ait Veriler

Ülke Bilgisi	Pul Sayısı	Tema ve İçerik Planı	Posta Pulu Basım Yılı
Yeni Zelanda	10	Subaylar, Askerler, Hemşire, Savaş Topu, Savaş Sahnesi, Silahlar, Filikalar, Raporlar	2015
İngiltere	1	Dua Eden Asker	2015
İrlanda	2	Savaş Gemisi, Askerler, Siper	2015
Norfolk Adası	1	Savaş Anıtı, Çam Ağacı	2015
Türkiye	9	Nusret Mayın Gemisi, Seyit Onbaşı, Çanakkale Şehitleri Abidesi, Albay Mustafa Kemal ve Subaylar, Barış Zirvesi	2015
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	1	Çanakkale Şehitleri Abidesi, Nusret Mayın Gemisi, Gelibolu Yıldızı	2015

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, 6 farklı ülkeye ait pullar üzerinden kurgulanan bu çalışmada, toplam 24 adet posta pulu kullanılmıştır. Çalışmaya konu olan pulların tespiti aşamasında ise literatürde yer alan içeriğe bakılmıştır. Dolayısıyla içerik ile birebir uyum sağlayan posta pulları üzerinden konu-görsel bütünlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Doküman taraması ve görsel araştırma üzerinden oluşturulan bu çalışma iki farklı yöntem üzerinden kurgulanmıştır. Doküman taraması; basılı yayınlar (kitap, dergi, haber, arşiv belgesi vb.), online kitap, elektronik dergiler ve diğer

yayınlar üzerinden oluşturulmuştur. Görseller üzerinden yapılan araştırmada ise Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı temalı pul tasarımları literatür boyutuna taşınmış ve posta pulları üzerinden özgün bir içerik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu görseller 2015'te Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı anısına farklı ülkelerde tedavüle çıkarılan pullardan oluşmaktadır.

1. Yeni Zelanda

Kökeni Helenistik etimolojiye dayanan Gelibolu isimlendirmesi Yunanca Kallipolis zarif şehir anlamına gelmektedir. Bu kelime ilk önce *Latince* 'Callipolis'e sonra *İtalyanca* 'Gallipoli'ye ve daha sonra *Türkçe* 'Gelibolu'ya çevrilmiştir. Yerli ve Yabancı turistler tarafından sıklıkla karıştırılan Gelibolu ise muharebe alanından yaklaşık olarak 60 km uzaklıkta bulunan küçük bir liman şehridir (Lieu ve Özbay, 2018: 627-636). Gelibolu tarihi açısından oldukça önemli bir yeri olan *Anzak* kelimesi ise Avusturya ve Yeni Zelanda Kolordusu'nun İngilizce karşılığı olan (Australian and New Zeland Army Corps) ifadesinin ilk harflerine karşılık gelen bir kısaltma sözcüğüdür (İnce, 1994: 721).

1915 yılında Gelibolu'ya gelen gönüllü Anzak birlikleri, İngiltere'nin yanında savaşa katıldılar (İnce, 1994: 721). Anzakların İngiltere'nin yanında savaşa katılmasında, Kraliçe Victoria döneminde uygulanan uygarlaşma politikaları belirleyici oldu. Kraliçe Victoria döneminde Avusturalya, Kanada, Güney Afrika ve Yeni Zelanda'ya dominyon statüsü verildi. Hatta bu dönemde mevcut koloniler ile İngiltere arasındaki akrabalık söylemleri sık sık dile getirilerek ırksal ve kültürel bir bağ üzerinden kardeşlik vurgusu oluşturulmaya çalışıldı. Dolayısıyla bu ve benzeri söylemler Anzakların İngiltere'nin yanında savaşa girmesinde etkili oldu (Plunkett, 2020: 84). Başka bir görüşe göre savaşa gönüllü olarak katılan Avusturalyalıların birçoğu, Avrupa'ya gidebilmek için bu yolu tercih etmiştir (Barış, 2000: 127). Ancak, savaşın ilk günlerinde gemilerden henüz inmemiş olan ve Gelibolu kumsalına karşı kitap okuyarak zaman geçiren askerlerinin birçoğu; ilerleyen dönemlerde savaş zaiyatının yanı sıra sinek ısırtığı, dizanteri, bağırsak enfeksiyonları, şiddetli fırtınalar ve sağanak yağışlarla baş etmek mecburiyetinde kalacaklarından bihaber diler. Hatta İtilaf Devletleri'ne ait siperlerin tamamına yakını Kasım sonunda, sel sularının altında kaldı ve bu esnada birçok İtilaf askeri boğularak hayatını kaybetti (Yazıcı, 2011: 204-215).

1.1. Albert Jacka ve Victoria Cross Nişanı

14. Taburda görevli olan Onbaşı Albert Jacka, Gelibolu saldırısı sırasında yanında bulunan ve sonradan yaralanan 3 Anzak askeriyle birlikte, kaybedilen bir siperi geri aldı. 7 askerden 5'inin şehit edildiği ve 2'sinin de yaralandığı geceyi yalnız başına siperde geçiren Alber Jacka'ya, gösterdiği cesaret nedeniyle Victoria Cross Nişanı verildi. Bu sayede ilk defa bir Avusturalyalıya kahramanlık nişanı verilmiş oldu (Barış, 2020: 127; Fewster, 2006).

Resim 1'de 2015'te Avusturalya Posta Servisi tarafından tedavül edilen ve *Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı: Gelibolu 2015* temalı tasarımı oluşturan 5'li pul serisinden birine yer verilmiştir. Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulların grafik tasarımı Janet Boschen tarafından gerçekleştirilmiştir (Common Wealth Stamps Opinion, 2015; Stamp Bulletin, 2015: 11). Bu tasarımda pula özgü ayırım ortadan kaldırılmış ve dantellere kadar baskı yapılmıştır. Portre türünün tercih edildiği bu çalışmada, Onbaşı Albert Jacka üniformalı bir biçimde, asker yüz ifadesiyle betimlenmiştir. Bu tasarım aynı zamanda Jacka'ya verilen Victoria Cross Nişanı'nı da ön plana çıkarmaktadır.

Resim 1: Albert Jacka, 2015

Kaynak: İnce, 2017: 70.

1.2. Hemşire Evelyn Gertrude Brooke

Hemşirelik kariyeri olan Evelyn Gertrude Brooke Birinci Dünya Savaşı sırasında Gelibolu'da hizmet veren Maheno isimli hastane gemisinde sorumlu hemşire olarak çalıştı (McGibbon ve Goldstone, 2000: 225).

Resim 2'de 23 Mart 2015'te Yeni Zelanda'da emisyon edilen ve 10'lu pul serisini oluşturan *Anzak Ruhu* konulu tasarımda yer alan bir pula yer verilmiştir. Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulların grafik tasarımı Strategy Design and Advertising tarafından yapılmıştır. Birinci Dünya Savaşı boyunca çeşitli

bölgelerde hizmette bulunan 500 hemşireyi yâd etmek ve sonraki süreçte Kraliyet Kızıl Haç ve Barolar Birliği tarafından ödüllendirilen Evelyn Gertrude Brooke'yi anmak amacıyla pul bastırılmıştır (Collectables.nzpost.co.nz, 2015). Siyah fonda betimlenen bu çalışmada, Hemşire Brooke'nin mesleki (beyaz) kıyafeti ve göğsündeki madalyasıyla ön profilden resmedildiği görülmektedir. Dikey olarak yazılan yazıda ise "Anzak Ruhu" ve "Evelyn Brooke Ülkesine Hizmet Ediyor" ibaresine yer verilmiştir.

Resim 2: Evelyn Gertrude Brooke, 2015

Kaynak: Collectables.nzpost.co.nz, 2015.

1.3. Conkbayırı Harekâtı

07-10 Ağustos 1915 tarihleri arasında gerçekleşen bu harekâtı Türk ordusu, Anafartalar Grubu'yla bertaraf eder. 9 Ağustos sabahı Suvla'ya çıkan birlikler bir anda Türk ordusunun süngü taaruzuna maruz kalırlar. Asıl süngü hücumu 10 Ağustos'un sabahında Conkbayırı'nda yaşanır. Bu harekât sonucunda düşman hattı geriye doğru kaydırılır (Görgülü, 2014: 36-39).

Resim 3'te 2015'te Yeni Zelanda'da tedavül edilen ve *Anzak Ruhu* serini oluşturan 10'lu pul serisinden bir diğerine yer verilmiştir. 1990'da İyon Brovn tarafından oluşturulan bu tasarımda, Wellington taburunun 8 Ağustos 1915 şafağında Conkbayırı zirvesini ele geçirmek üzere gerçekleştirdiği kalkışma sahnelenmiştir (Collectables.nzpost.co.nz, 2015). Anzak kaybının %90'lara ulaştığı bu zirve harekâtını Türk birlikleri 2 gün sonra gerçekleştirdiği bir saldırı harekâtıyla nihayetlendirmiştir. Uzaktan yakına doğru betimlenen bu tasarımda arka planda Ege denizi ve Conkbayırı görülmektedir. Ellerindeki silahlarla bayırı tırmanmaya çalışan askerleri, yere kapaklanan diğer askerler korumaktadır. Siperdeki askerlerin birçoğu yaralı ve silahsızdır. Sol profilde,

ucunda süngü bulunan bir tüfek göze çarpmaktadır. Görüldüğü üzere, tarihi malumatlarda sıkça vurgulanan çarpışma mesafesi, bu tabloda da 8 metreye kadar inmiştir. Bugün bu alana o günü yâd etmek amacıyla bir de Anzak anıtı dikilmiştir.

Resim 3: Iyon Brown, 1990

Kaynak: Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2016: 22.

1.4. Simpson ve Eşeği

Avusturalya'dan gönüllü askerlerle birlikte Gelibolu'ya gelen Simpson, ambulans taburunda sıhhiyeci olarak göreve başladı. Simpson'un yaptığı en önemli iş, yaralı askerleri sedyeyle taşımak oldu. Simpson'un bu vazifesi Arıburnu Yarı'nda başıboş gezen bir merkep bulmasıyla değişti. Sonraki süreçte hasta nakil işlemlerinin tamamı artık bu merkeple gerçekleştirildi (Barış, 2000: 127). Arazi yapısına son derece uygun olan bu taşıma yöntemi, Simpson'a uluslararası alanda bir ün kazandırdı.

Resim 4'de 2015'te Yeni Zelanda'da tedavül edilen ve *Anzak Ruhu* serini oluşturan 10'lu pul serisinden bir diğerine yer verilmiştir. 1917'de Horace Moore-Jones tarafından sulu boya kullanılarak oluşturulan bu tasarımda Er John Simpson Kirkpatrick ve sahilde bulduğu sadık eşeği tasvir edilmiştir (Collectables.nzpost.co.nz, 2015). Bu çalışma, arazi koşullarına dair bilgiler de sunmaktadır. Uçurumun kenarındaki patika bir yolda ilerlemeye çalışan eşeğin sırtında, yaralı bir asker bulunmaktadır. Resim 5'te ise 2015'te tedavül edilen ve 5'li seriyi oluşturan pullardan bir diğer çalışmaya yer verilmiştir. Bu temsilde de Simpson'un sadık eşeğiyle birlikte yaralı bir askeri taşıdığı görülmektedir. Bu çalışma, aynı zamanda sahada yürütülen tıbbi desteğe de dikkat çekmektedir.

Resim 4: Horace Moore-Jones, 1917

Kaynak: Collectables.nzpost.co.nz, 2015.

Resim 5: Janet Boschen, 2015

Kaynak: İnce, 2017: 70.

1.5. Anzak Koyu'na İniş

Gelibolu Yarımadası'na gerçekleştirilmesi düşünülen çıkarma, İngiliz kurmayları tarafından önceden harflerle kodlandı. Bu plan kapsamında ilk aşamada toplam 5 kumsal belirlendi. Buna göre Ertuğrul Koyu V, Tekke Koyu W, Morto Koyu S, İkiz Koyu X ve Zığındere Sahili Y harfleriyle işaretlendi. İkinci aşamada ise Z kumsalı olarak işaretlenen alana 25 Nisan 1915'in erken saatlerinde, Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu tarafından çıkarma yapıldı (Atabey, 2015: 253-257; Doyle, 2016: 5-7).

Resim 6'da 2015'te Avusturalya Posta Servisi tarafından tedavül edilen ve *Birinci Dünya Savaşının 100. Yılı: Gelibolu 2015* temalı tasarımı oluşturan 5'li serideki pullardan bir diğerine yer verilmiştir. Arşivden alınan bu fotoğraf Avustralya resmi muhabiri Charles Bean tarafından çekilmiştir (Stamp Bulletin, 2015: 11). Arka plandan öne doğru bakıldığında sırasıyla uçsuz deniz, savaş gemileri, filikalar ve karaya çıkan askerler görülmektedir. Altın oranda tümen komutanı ve karaya oturan filikadan inmeye hazırlanan 10 kadar asker yer almaktadır. Güvenlik önlemlerinin önceden alındığına işaret eden bu görselde daha çok yaşam malzemesi nakli ön plana çıkmaktadır. Resim 7'de ise 2015'te Yeni Zelanda'da tedavül edilen ve *Anzak Ruhu* serini oluşturan pulların bir diğerine yer verilmiştir (Collectables.nzpost.co.nz, 2015). Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulda, karada yaşanan ilk anlara ait izlenimleri görmek mümkündür. Arka planda, çıkarma yapan gemiler ve filikalar ön plana çıkarken, yakın planda ise daha çok eğimli ve engebeli arazi yapısı göze çarpmaktadır. Filikalarla nakledilen çok sayıda asker kıyı şeridinde toplanmış

vaziyettir. Ön karede yer alan silahsız askerlerin rahat tavırlar sergilediği, hemen arkalarındaki komuta kademesinin ise durum değerlendirmesinde bulunduğu başka bir detaydır.

Resim 6: Charles Bean, 1915

Kaynak: İnce, 2017: 70.

Resim 7: Anzak Koyu, 1915

Kaynak: Başbakanlık, 2016: 24.

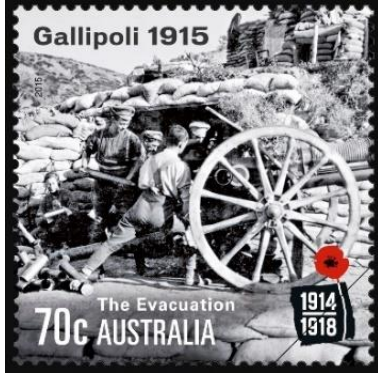
1.6. Cephe (Lone Pine)

Soğuk hava koşulları, hastalıklarda görülen artış, yetersiz tıbbi destek ve gençlerin sömürüldüğüne yönelik oluşan kamu baskısı gibi söylemlere muhatap olan Lord Kitchener, 22 Kasım 1915'te kabineye, tahliye işlemlerinin başlatılması gerektiği yönünde bir tavsiyede bulundu. Bunun üzerine gizli bir tahliye kararı alındı ve General Morto, tahliye sürecini yürütmek üzere görevlendirildi. Kademeli olarak gerçekleştirilen tahliye işlemleri 19 Aralık 1915 akşamına kadar devam etti (Bektaş, 2019: 66).

Resim 8'de 2015'te Avusturalya Posta Servisi tarafından tedavül edilen ve *Birinci Dünya Savaşı'nın 100. Yılı: Gelibolu 2015* temalı tasarımı oluşturan 5'li serideki pullardan bir diğerine yer verilmiştir. Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulda; 9. Bataryaya bağlı 3. Topçu Tugayında görev yapan askerlerin, tahliye sürecinin son gününde 18 kg ağırlığındaki bir sahra silahını yükleme anına ait görüntüye yer verilmiştir (Stamp Bulletin, 2015: 11). Dört asker yer aldığı bu görsel aynı zamanda kum torbalarının arkasında oluşturulan yaşam alanı ve mevzi düzeni hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır. Resim 9'da ise 2015'te Avusturalya Posta Servisi tarafından tedavül edilen ve *Birinci Dünya Savaşının 100. Yılı: Gelibolu 2015* temalı tasarımı oluşturan 5'li serideki pullardan sonuncusuna yer verilmiştir (Stamp Bulletin, 2015: 11). Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulda Lone Pine olarak adlandırılan mevkiye bulunan ve 1. Tugaya bağlı askerler tarafından ele geçirilen Türk siperlerine ait görüntülere yer verilmiştir. Ortalama bir insanın

boyunda olan bu siperde, 2 er 1 de komuta kademesinden asker yer almıştır. Soldaki asker gözetleme yaparken, fotoğrafın çekildiğinin farkında olan sağdaki asker ise objektife bakmaktadır. Görseldeki bir diğer dikkat çekici obje ise sağdaki askerin elinde bulunan kılıçtır. Bu savaş esnasında ateşli silahların yanı sıra kesici aletlerin de silah olarak kullanıldığını göstermesi açısından oldukça önemli bir detaydır.

Resim 8: Charles Bean, Tahliye

Kaynak: İnce, 2017: 70.

Resim 9: Charles Bean, Lone Pine

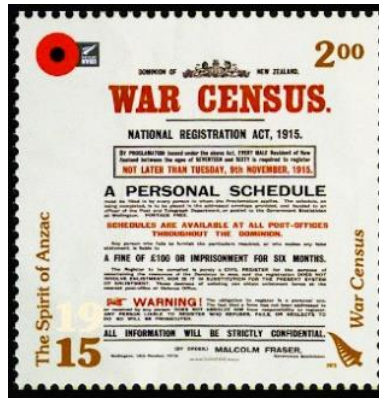
Kaynak: İnce, 2017: 70.

1.7. Seferberlik Yoklaması

1915 ulusal kayıt yasası gereği 17 ile 60 yaş aralığında bulunan her birey 17 Ekim-9 Kasım tarihleri arasında postaneden aldıkları formlarla seferberlik yoklamasını tamamlamak mecburiyetindeydi (Elliot, 2006: 146). Resim 10'da 2015'te Yeni Zelanda'da tedavül edilen ve *Anzak Ruhü* serini oluşturan pulların sonuncusuna yer verilmiştir. Kare bir kompozisyonda kurgulanan bu pulda seferberlik yoklamasına dair bilgilendirmeleri görmek mümkündür. Resim 10'daki bilgilendirme metnine bakıldığında ilk anda seferberlik yoklaması "war census" ifadesi görülmektedir. Sonrasında yapılan bilgilendirmeler sırasıyla; "national registration act 1915" *Ulusal Seferberlik Yasası* hemen altındaki açıklamada *beyan verilecek tarih aralığı* belirtilmektedir. Bir sonraki "a personal Schedule" ile *kişisel bilgi beyanında bulunulmasının gerekliliği* belirtilmekte ve *Dominion'daki bütün postanelerden formların temin edilebileceğini* ilan edilmektedir. Bir sonraki "a fine of 100 or imprisonment for six months" başlığının, açıklama kısmında ise *beyanda bulunmayanların 100 para cezası veya 6 ay süreyle hapis cezasına çarptırılacağı* yazmaktadır. Bir sonraki metinde yazan "warning" ifadesi genel bir *uyarı* niteliğindedir. Son alt başlıkta yer alan "all information will be

strictly confidential" ifadesi ise tüm bilgilerin kesinlikle gizli tutulacağı yönünde bir çıkarıma vurgu yapmaktadır. Ayrıca bilgilendirme metninin her iki yanında (soldan sağa doğru) Dikeyde "Anzak Ruhü" ve "Anzak Koyu" yazmaktadır.

Resim 10: Savaş Sayımı 1915

Kaynak: Collectables.nzpost.co.nz, 2015.

2. İngiltere

Gelibolu Yarımadası'nın batı sahiline İngiliz ve Anzac birlikleri, Kumkale ve Beşige mevkiine ise Fransız birlikleri 24 Nisan 1915'te çıkarma yaptı. O zamana kadarki en büyük amfibi harekâtı bu sayede gerçekleşti ve artık Çanakkale Savaşları'nın kara evresi fiili olarak başladı. Ancak İtilaf ordusu bu süreçte hiç ummadığı bir dirençle karşılaştı. Hatta çok sayıda can kaybı yaşandı. Yaklaşık 10 günlük bir süreçte İngilizlerin Helles Burnu bölgesinde kaybettiği yaklaşık 6.500 askeriyle birlikte toplam kaybı 20.000'i aştı. İngiliz Deniz Bakanı Churchill'in, bu harekât karşısında ısrar etmesi üzerine Amiral Lord Fischer "Kahrolası Çanakkale! Hepimizin mezarı olacak" ifadesini kullandı (Şahin, 2009: 129-135).

Gelibolu Yarımadası'nın güney ucu Cape Helles (Helles Burnu) olarak tanımlanmıştır. Bu alanda İngilizlere ait anıt ve mezarlar bulunmaktadır. Gözcübaba Tepe'si üzerine konumlandırılmış olan anıt ise İngilizlerin Gelibolu Yarımadası'ndaki en büyük anıttır. 32,9 metre yüksekliğinde olan bu anıt, 2.000 m²'lik bir alanı kapsamaktadır (Eser ve Bilgin, 2016: 123).

Resim 11'de, 2015'te Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı tarafından tedavül edilen ve *Büyük Savaşın Yüziüncü Yılı - 14 Mayıs 2015* konulu tasarımı oluşturan 3'lü serideki pullardan birine yer verilmiştir. İngiliz fotoğrafçı Ernest Brooks'un, günbatımına yakın bir anda çektiği bu fotoğrafta,

Cape Helles'te defnedilen bir arkadaşının mezarını ziyaret eden bir askerin silueti belirmiştir (Phaidon, 2015).

Resim 11: Howard Hodgkin, Cape Helles

Kaynak: Phaidon, 2015.

3. İrlanda

İç karışıklıklarla karşı karşıya kalan İrlanda, Birleşik Krallık'tan ayrılarak bağımsız olma yollarını arıyordu. Bu süreçte Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Bunun üzerine Birleşik Krallık, İrlanda'ya seferberlik çağrısında bulundu. İrlanda, İngiltere'ye duyduğu sadakat nedeniyle çağrıya olumlu karşılık verdi. Kısa sürede 150.000 kadar gönüllü toplandı ve 3 tümen oluşturuldu (Babaoğlu, 2020: 92). 10. Tümen adı verilen bir birlik, zaman kaybetmeden Gelibolu'ya gönderildi. Bu askeri birlik, siyasi ve dini açıdan önemli farklılıklar içeriyordu (Griffin, 2018: 10-11). Gelibolu'ya varan 10. Tümen ve diğer birlikler çıkarma girişiminde bulundular. Sonuç alınmayınca, ikinci bir hedef belirlendi. Seçilen yeni hedef Suvla Koyu'ydu. Suvla Koyu'na çıkarma yapan birlik, yaklaşık 2.000 kayıp verdi (Babaoğlu, 2020: 92). Savaş sonucunda sadece İrlanda'nın toplam kaybı 3.000'leri aştı.

İrlanda An Post 2015'te, Gelibolu'ya düzenlenen çıkarma harekâtının 100. Yılı'nı anmak amacıyla 2 farklı pul yayınladı. Pullar Dublin merkezli Vermillion Design ajansı tarafından tasarlandı. Bu pullar 1 Euro ve 68 Cent olarak tedavüle çıkarıldı. Kare formatın tercih edildiği her iki tasarımda sepya tonlu bir görüntü ön plana çıkarıldı. Resim 12'de 2.000 kişilik İrlandalı asker grubunu Helles Burnu'na (Cape Hellas) taşıyan, çıkarma gemisi SS River Clyde'ye yer verilmiştir (The Journal, 2015). Karaya oturmuş olan bu heybetli gemi, oldukça yorgun görünmektedir. Resim 13'de ise İngiliz birliklerinin yanında savaşa

dâhil olan ve Gelibolu'daki bir siperde konumlandırılan İrlandalı askerler yer almaktadır. Gündüz vaktinde yapılan bu çekim, savaş psikolojisinin anlaşılması açısından oldukça önemli bilgiler sunmaktadır. Kum torbalarıyla güçlendirilmiş bir siperde, karşıt ateşin nereden geleceğini test etmeye çalışan iki asker ve bu askerlerin hemen arkasında oturur pozisyonda duran başka bir askerin tepkisiz tavırları, ilk detayları oluşturmaktadır. Bir sonraki nöbet değişimine kadar geçen süreyi kum torbalarının üzerinde dinlenerek geçiren askerler ise diğer bir detayı oluşturmaktadır. Üniformalı bir biçimde dinlenmeye çalışan askerlerin uyku esnasında dahi başlarındaki miğferleri çıkarmamaları dikkat çekicidir. Ayrıca uyuyan askerin kolundaki saat, zaman kavramının anlamını yitirme noktasına geldiğini de gözler önüne sergilemektedir.

Resim 12: SS River Clyde

Kaynak: The journal, 2015.

Resim 13: Gallipoli, 1915

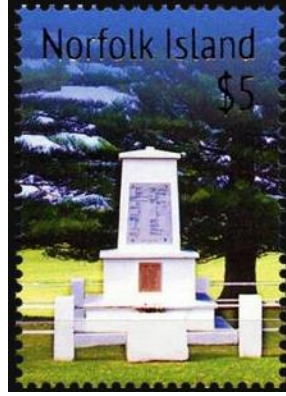
Kaynak: The journal, 2015.

4. Norfolk Adası

Birinci Dünya Savaşı'nda yaşamını yitiren askerler genellikle geçici mezarlıklara defnedilmekteydi. Ancak bu süreçte yaşamını yitiren Tümgeneral Sir William Throsby Bridges ve diğer askerlerin bir kısmı kendi topraklarına nakledilmiştir (Garnaut, Collins, Bird ve Anderson, 2016: 142-143).

Resim 14'te, 24 Nisan 2015'te Norfolk Adası, Çanakkale Savaşları'nın 100. Yıl dönümünü anmak amacıyla bir pul tedavül etmiştir. Görüldüğü üzere altın oranda bir anıt yer almaktadır. Anıtın hemen arkasında ise 13 adet çam ağacı bulunmaktadır. Bu ağaçlardan her biri, savaş zamanında yaşamını yitiren her bir askeri temsil etmektedir (Stamps.gov.nf, 2015).

Resim 14: Norfolk Island

Kaynak: Stamps.gov.nf, 2015.

5. Türk Pullarında Çanakkale Savaşları

Yabancı literatüre Gallipoli olarak kayıtlanan Çanakkale Savaşları, 3 Kasım 1914'te, İngilizlerin Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarını, Fransızların ise Orhaniye ve Kumkale tabyalarını bombalamasıyla fiili olarak başladı. Saat 06:50 sularında başlayan bombardımanda Seddülbahir tabyasında bulunan bir cephanelik ateş aldı. Şiddetli patlama sonucunda ilk defa Türk cephesinden 5 subay ve 66 er şehit oldu (Çelik, 2004: 5; Şahin, 2009: 109). Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan gelişmelerin önemli bir kısmı posta pullarına da yansımıştır. Özellikle 1915 yılından sonra tedavül edilen pullarda, bu tür etkileri daha belirgin bir biçimde görmek mümkündür. Çanakkale Zaferi'nden sonra oluşan bu olumlu etki, uzun yıllar savaş yenilgisi yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'na moral olmuştur. Savaş sonrası dönemde sürşarj edilen bu pullar hem sosyo-politik yaşama dair önemli içerikler sağlamış hem de propaganda etkisiyle psikolojik bir üstünlük oluşturmuştur (Nemlioğlu Koca, 2017: 133). Çanakkale Zaferi'nin anısına tedavül edilen, *Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı* temalı pul tasarım örnekleri aşağıda sıralanmıştır;

5.1. Seyit Onbaşı

1889'da Havran'a bağlı Çamlık Köyü'nde doğan Koca Seyit, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Çanakkale'deki Mecidiye tabyasında topçu eri olarak görev aldı. 18 Mart 1915'te, İngilizlere ait olan Ocean zırhlısı tarafından Mecidiye

tabyasına doğru yoğun bir biçimde ateş açıldı (Torun, Doğan ve Gülüm, 2020: 65). Bu sırada Koca Seyit'in bulunduğu bataryadaki toplam 4 toptan 3'ü de zarar gördü. Kalan 1 topun ise mermiyi yuvaya taşıyan vinç kısmı arızalandı. Bunun üzerine Koca Seyit, yaklaşık 215 kıyve ağırlığındaki top mermilerini sırtladı ve namluya sürdü. Yapılan atış sonrasında isabet alan Ocean zırhlısı, bir süre sürüklendikten sonra mayınlara çarparak battı. Sonraki süreçte Seyit Onbaşı'dan top mermisiyle birlikte resim çekirtmesi istendi. Seyit Onbaşı ne kadar uğraşsa da top mermisini yerinden oynatamadı. Bu nedenle temsili bir mermi maketiyle bugünkü fotoğraf çekildi (Taşkiran, 2009: 36).

Şekil 15'te 18 Mart 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan 3'lü pul serisinden birine yer verilmiştir. 125.000 tirajı olan bu pulların grafik tasarımını Kamil Mersin ve Bülent Ateş yapmıştır (Pulhane, 2015a). Çalışmada, aşağıdan yukarıya doğru giderek açılan degradeli bir sulu boya etkisi görülmektedir. Geçmiş zamana ait olan detayların tamamı mavi tonda tasvir edilmiştir. Sol altta, cepheden ileriye gözetleyen bir asker belirirken hemen üstünde süngüleriyle atış pozisyonu alan diğer askerler görülmektedir. Sağ altta, renkli tasvir edilen Seyit Onbaşı belindeki mermiyle, kararlı bir biçimde topun merdivenlerini çıkmaktadır. Namlu yönünde duran Niğdeli Ali ise artık son kontrollerini yapmaktadır. Atış sonucunda isabet alan Ocean zırhlısını ise altın orana denk gelen konumda görmek mümkündür.

Resim 15: Seyit Onbaşı

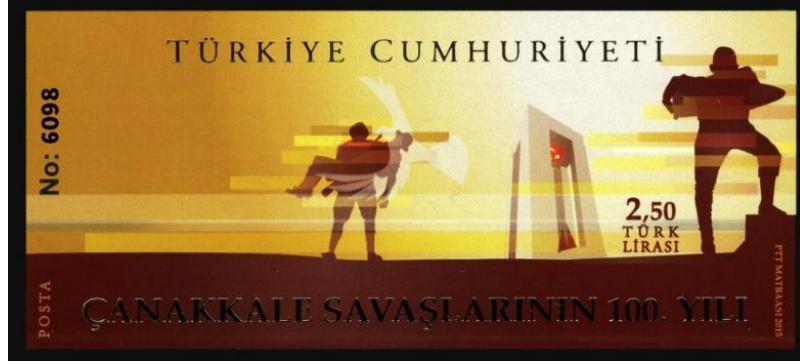

Kaynak: Doru, 2018: 45.

5.2. Çanakkale Şehitleri Abidesi

Gelibolu Yarımadası'na abide dikilmesi yönündeki ilk resmi teşebbüs 4 Mayıs 1927'de yapıldı. Fakat o dönemde yaşanan mali sıkıntılar nedeniyle olumlu bir adım atılmadı (Bozkurt, 2015: 83). 1943'te Milli Savunma Bakanlığı Gelibolu Yarımadası'nda "Çanakkale Meçhul Asker ve Şehitler Abidesi" yapımı için bir müsabaka düzenleme kararı aldı. Ertesi yıl düzenlenen müsabakada toplam 37 proje yarıştı. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğrenci olan Doğan Erginbaş ile İsmail Utkular bu yarışmayı birincilikle kazandılar. Mali sıkıntıların gündeme gelmesi nedeniyle somut bir adım atılmadı (Onur, 1960: 9). 1950'de bütçe görüşmelerinde abide konusu tekrar gündeme geldi. Kaynak temini için bazı Milletvekilleri Çanakkale Savaşları'yla ilgili hatıra pulları bastırılması önerisinde bulundu. Fahrettin Altay ise Kral Edwart ile gerçekleştirdiği Gelibolu gezisinde, ziyaret edilecek bir Türk abidesinin yokluğunu fark etti ve "şu gezdiğimiz yarımada Türk ordusunun abidesidir" sözleri üzerinden askeri bir eleştiride bulundu 1952'de Milli Türk Talebe Birliği'nin yaptığı başvuru sonucunda şehitler abidesi konusu yeniden gündeme taşındı (Bozkurt, 2015: 84). Bayındırlık Bakanlığı bu sefer konuya olumlu karşılık verdi ve bunun üzerine 17 Nisan 1954'te abidenin temelleri atıldı. 6 yıllık bir inşa sürecinden sonra Anafartalar Zaferi'nin 45. yıl dönümüne denk gelen 21 Ağustos 1960'ta Çanakkale Şehitleri Abidesi'nin resmi açılışı gerçekleşti (Atabay, 2016: 224).

Resim 16'da 18 Mart 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan, anma bloğundaki seri numaralı dantelsiz pula yer verilmiştir. 7.500 tirajı olan bu pulun grafik tasarımcısı Bekir Gürge'n'dir (Pulhane, 2015a). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu tasarımda, yüzeyin tamamına baskı yapılmıştır. Üç farklı tema üzerinden kurgulanmış olan bu çalışmada, altın oranda yaralı bir Anzak subayını taşıyan Türk askerine yer verilmiştir. Derinlik algısının hâkim olduğu bu betimlemede Çanakkale Şehitleri Abidesi ve Seyit Onbaşı yer almaktadır.

Resim 16: Çanakkale Savaşları Karma Tema

Kaynak: Türk Filateli Derneği, 2015: 2.

5.3. Yaralı Anzak Askerini Taşıyan Mehmetçik

Türklerle savaşmak üzere Gelibolu'ya gelen Anzak askerlerinin, savaş sürecinde bire bir deneyimledikleri birtakım gerçekleri gerek hatıralarında gerekse mektuplarında yazılı olarak beyan ettikleri görülmüştür. Savaş esnasında yaralanan ve bir süre sonra esir düşen William George Stewart Fawkes, ailesine yazdığı mektupta bu süreci şöyle anlatmaktadır.

Yine kendimden geçmişim. Tekrar kendime geldiğim zaman zabt etmeye uğraştığım Türk siperinin içinde ve etrafında şefik ve rahîm yüzlü Türk evlatlarını gördüm. Bana su ve yiyecek verdiler ve omuzlarında taşıyarak müdâvât-ı evveliyeye mevkine götürdüler. Bu ulûv-i cenâbâne muamelenin ve bundan buraya gelinceye kadar gördüğüm muamele-i insâniyetkârânenin hakikaten medyûn-ı şükrânıyım. Bunu burada söylediğim gibi vatanıma dönmek nasib olursa orada da söyleyeceğimi namusumla te'min ederim (Erdemir, 2008: 343-344).

Başka bir örnekte sıhhiye personeli Yüzbaşı Eric Richardson ise şunları aktarmaktadır. Türkler esir edipte taşıyamadıkları yaralı askerlerin tedavilerini yapmakta hatta bununla yetinmeyip sargısı tamamlanan askerlerin ceketlerine bir de yarası hakkında bilgiler içeren bir not yazmaktadır (Erdemir, 2008: 344).

Ayrıca Kabaktepe yönünden Conkbayırı istikametinde giden yolun Albayrak Sırtı üzerine Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılan anıtta, yaralı bir Avusturya subayını kucağında taşıyan Türk askerinin yaptığı yardım tasvir edilmiştir (Eser ve Bilgin, 2016: 151).

Resim 17'de, 18 Mart 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan 3'lü pul serisinden bir diğerine yer verilmiştir. Çalışmanın altın oranına kucağında bir Anzak

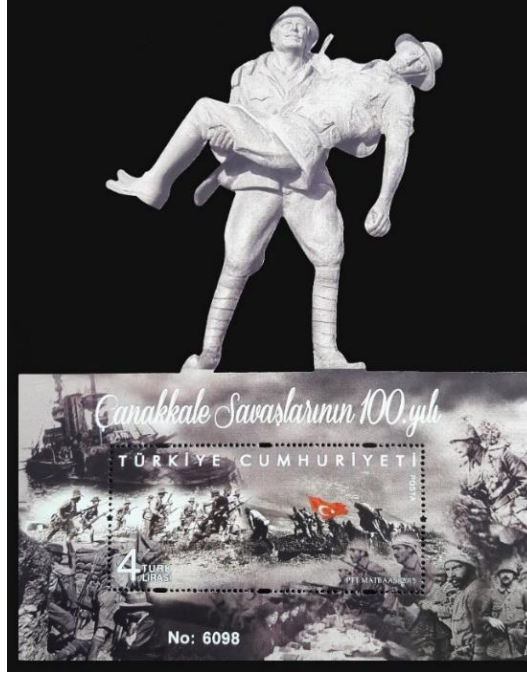
askerini taşıyan Mehmetçik figürü yerleştirilmiştir. Günbatımının imgelendiği bu çalışmada, her iki asker karartı şeklinde betimlenmiştir. Zirvenin hemen arkasında Çanakkale Şehitleri Anıtı yer alırken bulutların arasından süzülen kuşlar ise başka bir detayı oluşturmaktadır.

Resim 18’de, 18 Mart 2015’te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Savaşları’nın 100. Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan anma bloğuna yer verilmiştir. 7.500 tirajı olan bu pulların grafik tasarımını Bülent Ateş yapmıştır (Pulhane, 2015a). Çalışma iki ayrı parçadan oluşmaktadır. 4,00 TL bedelle satışı çıkarılan bu tasarımda Türk askerinin Çanakkale’de verdiği mücadele betimlenmiştir. Bu tasarımda baskı alanı bloğun bütününe yansımıştır. Farklı birçok kombinasyonun bir araya getirildiği bu tasarımda Türk ordusu sağa, yabancı askerler ise sola yerleştirilmiştir. Tasarımın hemen üzerindeki ekli parçaya ise kucağında yaralı bir Anzak subayını taşıyan bir Türk askeri figürü eklenmiştir.

Resim 17: Yaralı Anzak Subayı

Kaynak: Doru, 2018: 45.

Resim 18: Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı

Kaynak: Çavuşoğlu, 2021: 89.

5.4. Miralay/Albay Mustafa Kemal Bey ve Maiyeti

25 Nisan 1915'te İtilaf Devletleri'ne ait diğer gemiler Gelibolu'ya çıkarma yapmak amacıyla gece 01:00'da Gökçeada ile Gelibolu Yarımadası arasında kalan alanda toplanmaya başladılar. Çıkarma emri için zifiri karanlığın en etkin olduğu an beklendi. Derken saat 03:00'da emir verildi ve harekât başladı. İtilaf ordusu bu safhada süreci büyük bir sükûnet içerisinde ilerletiyordu. Günün ilk ışıklarıyla birlikte, artık askerler sahillere çıkmaya başladılar (Tuncoku, 2005: 36-37). Kıyıda bulunan Türk askerleri zayıf ve kararlı bir direnç göstermekteydi. Conkbayırı'nın düşmanın eline geçmesi, savunma hattında önemli bir boşluk oluşturacaktı. Kritik anın yaşandığı bu dakikalarda, Yarbay Mustafa Kemal, Anburnu'na çıkan düşman askerlerine karşı taarruz edilmesi gerektiğine kanaat getirdi ve Kolordu Komutanından izin istedi. İzin vermeye yetkili olmadığını belirten Kolordu Komutanı, izin için Ordu Komutanından onay alınmalıdır açıklamasında bulundu. Çünkü Yarbay Mustafa Kemal'e bağlı bulunan Tümen, ordu ihtiyatıdır. Bu Tümenin kullanılması emrini ise ancak Ordu Komutanı verebilir. Bu sıralarda yaklaşık 40 km uzaklıktaki Saros Körfezine giden Ordu

Komutanına bir türlü ulaşamaz. Yarbay Mustafa Kemal bunun üzerine bütün sorumluluğu üzerine aldığını belirtir ve düşmana taarruz emrini verir (Görgülü, 1995: 497).

Resim 19'da 18 Mart 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Savaşları'nın 100. Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan 3'lü serideki pullardan sonuncusuna yer verilmiştir. Kare bir kompozisyonun tercih edildiği bu çalışmada, altın orana Türk Bayrağı konumlandırılmıştır. Ön safta yer alan subay betimlemesi ise Genel Kurmay Başkanlığı'nın daha önceden paylaşımına açtığı fotoğraflardan alınan bir kesite ait olduğu anlaşılmaktadır. Sağda çalışmanın yaklaşık ¼ 'ünü oluşturan alana Miralay Mustafa Kemal konumlandırılmış iken sol alta bulunan alanda ise sağlıkçılara ve iki hemşireye yer verilmiştir. Sepya renk tonunun hâkim olduğu bu çalışmada hemen arkada taaruzla geçen askerler görülmektedir.

Resim 19: Miralay/Albay Mustafa Kemal Bey ve Maiyeti

Kaynak: Doru, 2018: 45.

5.5. Savaştan Barışa

Birinci Dünya Savaşı'nın önemli bir dönüm noktasını oluşturan Çanakkale Savaşları, farklı coğrafyalardan gelerek Gelibolu Yarımadası'nda savaşanlar açısından oldukça önemli bir birikimi barındırmaktadır. Savaşın üzerinden yüzyıla aşkın bir süre geçmesine rağmen hâlâ ilk günkü önemini koruyan Gelibolu Yarımadası, farklı birçok etkinliğe ev sahipliği yapmakta ve bu topraklara mal olmuş bütün değerleri asli unsur statüsünde konumlandırmaya çalışmaktadır. 14 aylık bir süreçten sonra savaş nihayetlenmiş ve ebedi barış giden yol aralanmıştır. Savaş olgusunun

oluşturduğu barış ve ortak değerler söylemine ilişkin örnek pul görselleri aşağıda sunulmuştur;

Resim 20'de 24 Nisan 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Barış Zirvesi* konulu çalışmayı oluşturulan seri numaralı dantelsiz bir pula yer verilmiştir. 5.000 tirajı olan bu pulun grafik tasarımını Ayşe Ertürk Bıçakçı yapmıştır (Pulhane, 2015b). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu tasarımda, muharebe alanında yaşananlar betimlenmiştir. Komplike bir kompozisyon içeren bu tasarımın altın orana, elindeki Türk Bayrağı'nı yere düşürmeden şehit düşen bir asker yerleştirilmiştir. Tasarımın sağında kalan alana Mehmetçiğe Derin Saygı Anıtı ve Seyit Onbaşı konumlandırılmıştır. Hemen altında ise hücum emrini veren bir Türk subayı betimlenmiştir. Tasarımın solunda ise şeffaflaştırılmış bir Türk Bayrağı ve bu derinliğin arka planında savaşan askerler belirmektedir.

Resim 21'de 24 Nisan 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Barış Zirvesi* konulu çalışmayı oluşturulan seri numaralı dantelli bir pullu bloğa yer verilmiştir. 5.000 tirajı olan bu pulun grafik tasarımcısı Bülent Ateş'tir (Pulhane, 2015b). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu tasarımda, bloğun tamamına baskı yapılmıştır. Dantelin içerisinde kalan alan aydınlık bir görünüme sahipken forma alanı karartı şeklinde betimlenmiştir. Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasının betimlendiği bu tasarımda sağa Türk subaylar ile ileri mesafeyi gözlemleyen askerler, sola ise yabancı subaylar konumlandırılmıştır. Ayrıca soldaki forma alanının altında mezarlar, üstünde ise SS River Clyde gemisi yer almaktadır.

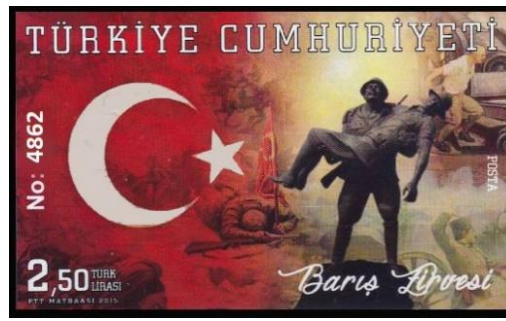
Resim 22'de 24 Nisan 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Barış Zirvesi* konulu çalışmayı oluşturulan 2'li anma pulundan ilkinde yer verilmiştir. 100.000 tirajı olan bu pulların grafik tasarımını Ayşe Ertürk Bıçakçı yapmıştır (Pulhane, 2015b). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu tasarımda hem Kurtuluş Savaşına hem de Çanakkale Savaşlarına vurgu yapılmıştır. Sağda muharebe döneminde, cephede savaşanlara lojistik destek sunan ve çoğunluğunu kadınların oluşturduğu Anadolu halkı yer almaktadır. Hemen altta ise kalabalık eşliğinde ilerleyen bir subay grubuna yer verilmiştir. Tasarımın solunda ise henüz doğmak üzere olan bir güneş tasvirine ve zirveye dikilmiş olan bir Türk Bayrağı'na yer verilmiştir.

Resim 23'te 24 Nisan 2015'te Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Barış Zirvesi* konulu çalışmayı oluşturulan 2'li anma pulundan sonuncusuna yer verilmiştir (Pulhane, 2015b). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu

tasarımda, karma bir kurguya yer verilmiştir. Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında bulunan Türk ve yabancı subaylar ile elindeki Türk Bayrağı'yla birlikte şehit olan bir askerin tasvirine yer verilmiştir. Tasarımın hemen sağında, belindeki top mermisini taşıyan Seyit Onbaşı ve atış emrini veren bir Türk subayı görülmektedir.

Resim 20: Barış Zirvesi

Kaynak: Sarıdoğan, 2017: 66.

Resim 21: Barış Zirvesi

Kaynak: Pulhane, 2015b.

Resim 22: Barış Zirvesi

Kaynak: Sarıdoğan, 2017: 66.

Resim 23: Barış Zirvesi

Kaynak: Doru, 2018: 45.

Dünya barışına önemli derecede katkı sunan Gelibolu Yarımadası, günümüzde Türklerin yanı sıra Afrika, Asya, Avustralya ve Avrupa'dan gelenler ziyaretçiler açısından da mühim bir mekân olmanın sorumluluğunu taşımaktadır. *Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı* olarak isimlendirilen bu milli alan bir yönüyle, tarihe ışık tutan önemli bir açık hava müzesi olarak var olmaktadır.

6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Çanakkale Deniz Zaferi'nin 100. Yılı Anısına Tasarladığı Pul

İngilizler, Çanakkale Savaşları'nın devam ettiği 1916 yılında, Kıbrıs'a bir esir kampı açma girişiminde bulundular. Fransa'nın adada Ermenilere yönelik bir askeri tesis açması üzerine harekete geçen İngilizler, Magusa'daki yerleşim alanının dışında kalan ve oldukça verimli tarım arazilerinin bulunduğu bölgeye kamp alanı kurdular. Bu kamptaki askerlerin birçoğu Çanakkale'de, Kanal Harekâtı'nda, Mekke'de ve Medine'de esir düşen askerlerden oluşmaktaydı. Hatta birçok Osmanlı askerinin Magusa'daki bu savaş kapında şehit edildiği de bilinen bir gerçektir (Keser, 2007: 3-4; Yiğit Yüksel, 2009: 165). Kıbrıs Posta İdaresi *Çanakkale Deniz Zaferi'nin 100.Yılı* anısına tedavül ettiği pul ve ilk gün zarfını 18 Mart 2015'te satışa sundu (Gündem Kıbrıs, 2015).

Resim 24'te, 15 Mart 2015'te Kıbrıs Posta İdaresi tarafından tedavül edilen ve *Çanakkale Deniz Zaferi'nin 100.Yılı* konulu çalışmayı oluşturulan bir pula yer verilmiştir (Gündem Kıbrıs, 2015). Yatay bir kompozisyonun tercih edildiği bu pulda, tasarımcı Görel Korol Sönmezer'in adına da yer verilmiştir. Görselde, ilk etapta Çanakkale Şehitler Abidesi, Nusret Mayın Gemisi ve orta alana konumlandırılmış olan Osmanlı Savaş Madalyası (Gelibolu Yıldız'ı) göze

çarpmaktadır. Sepya renk tonunun hâkim olduğu bu tasarımda Kıbrıs ve Türkiye kardeşliği ön plana çıkarılmıştır.

Resim 24: Barış Zirvesi

Kaynak: Gündem Kıbrıs, 2015.

Sonuç

Farklı birçok fonksiyona sahip olan pullar; sanat, iletişim, tasarım ve tarih gibi olgular üzerinden kültürlerarası bir etkileşime vurgu yapmaktadır. Evrensel boyutlu bir sanat olan pul sanatı, ülke sınırlarını aşan ve geleceğe dair çıkarımlarda bulunan sanatsal bir etkinliğe işaret eder. Bu nedenle sanatçıların veya grafik sanatıyla meşgul olanların dışındaki birçok insan, pul sanatının evrensel bir yanının olduğunu farkındadır. Kurgu aşamasında, pulun amaca uygun olarak tasarlanması, iletilmek istenen mesajın doğrudan alıcılara ulaşması açısından oldukça önemlidir. Çünkü pullar sadece resim, şekil veya yazılardan ibaret değildir, aksine; geçmiş ile gelecek arasındaki bağı kuvvetlendiren ve ait olduğu ulusun imgesel hafızasına değer katan bir fonksiyonellik içermektedirler.

Tarih konulu çalışmalar, emisyon programının önemli bir kısmını oluşturur. Söylem itibarıyla imgesel bir akışa sahip olan tarih olgusu, geçmişte yaşanan ve çoğunlukla elim sonuçlar doğuran bir yaşanmışlığı ifade etmektedir. Tarihin akışı içerisinde sanata ve pullara yer verilmesi, aslında estetik olarak tarihin sevdinilmesine ve geçmişte yaşananların yumuşatılarak sanatsal bir formda sunulmasına olanak tanır. Kullanım alanı giderek daralan ve daha çok müze ve kişisel sergi alanlarında ziyaretçilerin beğenisine sunulan pullar, Çanakkale Savaşları esnasında yaşananların ve şehadet mertebesine ulaşanların anısının yaşatılması açısından oldukça önemlidir.

Türk ve dünya tarihi açısından ayrı bir öneme sahip olan ve tarihin kırılma noktası olarak nitelendirilen Çanakkale Savaşları'na ilişkin pul tasarım önerileri, aşağıda sıralanmıştır;

- *Dur Yolcu, Bilmeden Gelip Bastığın Bu Toprak, Bir Devrin Battığı Yerdir.* Mısrasıyla, meşaleli Mehmetçik figürünü içeren müstakil bir pulun yayınlanması fayda sağlayabilir.
- Tasarım çalışmalarında, arşivlik resimlerin kullanılması fayda sağlayabilir.
- Askerlerin kayıtlara geçen istihkakı, müstakil bir pul olarak tedavül edilebilir.
- Conkbayırı ve süngü hücumu konulu bir pul tasarlanabilir.
- Çanakkale Cephesi'nde kullanılan uçakları ve teyyarecileri konu alan bir pul setinin yayınlaması fayda sağlayabilir.
- Nusret Mayın Gemisi konulu müstakil bir pul tasarlanabilir.
- Mehmet Akif Ersoy ve *Çanakkale Şehitlerine* şiiri üzerinden bir pulun tasarlanması, fayda sağlayabilir.
- Türk siperlerini konu alan bir pul tasarlanabilir.
- Çanakkale Cephesi'nde savaşan diğer devletlerle birlikte, ortak bir pul tasarım çalışması oluşturulabilir.

Çanakkale Savaşları'nı sadece bir askeri harekât olarak değerlendirmek büyük bir yanlış oluşturmaktadır. Gelibolu Yarımadası'nda verilen bu mücadele örneği hem Türk Milleti'nin bağımsızlığa olan tutkusunu pekiştirmekte hem de işgalci güçler karşısında onurlu bir duruş sergileyen diğer ulusları cesaretlendirmektedir.

Kaynakça

Atabay M. (2016). "Şehitlikleri İmar Cemiyeti Arşiv Belgelerine Göre Çanakkale Şehitler Abidesi İnşaatının Tamamlanması ve Açılış Töreni". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 14 (21), 213-232. doi:/10.17518/caty.66920

Atabay, F. (2015). "İtilaf Kuvvetleri'nin Gelibolu Yarımadası'na Çıkarma Harekâtı (25 Nisan 1915)". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 13 (18), 249-270.

Aycil, S. (2021). "Posta Pulu Üretim Teknolojileri ve Sıradışı Pul Tasarımları". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20 (2), 711-731. doi: 10.21547/jss.866630

Babaoğlu, R. (2020). "Majestelerinin Sadık Askerleri: Çanakkale Cephesi'nde Büyük Britanya'ya Bağlı Birlikler". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 36 (102), 77-106. doi: 10.33419/aamd.815784

Barış, Y. İ. (2000). *Çanakkale Savaşları Mehmetçiğin Fedakârlığı, Vatanseverliği ve İnsanlığı*. Ankara: Malsa Basımevi.

Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (2016). "100. Çanakkale Savaşı Pul Defteri Projesi". https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/kitaplar_pdf/canakkale.pdf (22.02.2022).

Bektaş, B. N. (2019). *Understanding the Conservation Process of Gallipoli Historical Site*, The Degree of Master of Science in, Middle East Technical University The Graduate School of Social Science, Ankara.

Bozkurt, C. (2015). "Çanakkale Şehitleri Abidesi'nin İnşaatı ve Türk Kamuoyundaki Yankıları". *Turkish Studies*, 10 (5), 79-94. doi: 10.7827/TurkishStudies.8227

Collectables.nzpost.co.nz (2015). *1915 the Spirit of Anzac*. <https://collectables.nzpost.co.nz/1915-the-spirit-of-anzac/#issue-section-496> (22 Ocak 2022).

Common Wealth Stamps Opinion (2015). *Australia Commemorates Gallipoli, Nevis In Catalogue Appendix, Another Zambia-China Relations Issue*. <http://commonwealthstampsopinion.blogspot.com/2015/04/553-australia-commemorates-gallipoli.html> (22 Ocak 2022).

Çavuşoğlu, F. (2021, Mart). "Bir Çanakkale Kahramanı Seyit Onbaşı". *Ptt Hayat*, 26, 1-98.

Çelik, B. (1994). "Çanakkale Savaşının İlk Evresinde İzmir Basını". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 1-17.

Doru, G. (2018, Mart). "Çanakkale Zaferi Pulları Gallipoli Victory Stamps". *Pttlife*, 17, 1-128.

Doyle, P. (2016). "An Unfortunate Accident of Geography: Badlands and the ANZAC Sector, Gallipoli, April–December 1915". Eric V. McDonald and Thomas Bullard (Ed.), *Military Geosciences and Desert Warfare: Past Lessons and Modern Challenges*. New York: Springer, 3-19.

Düzenli, Ş., Kavura, T. (2004). "Görsel İletişim Aracı Olan Pulun Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi". *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2), 187-204.

Elliot, R. (2006). "An Early Experiment in National Identity Cards: The Battle Over Registration in the First World War". *20 Century Br Hist*, 17 (2), 145-176. doi:10.1093/tcbh/hwl006

Erdemir, L. (2008). *Sebep ve Sonuçlarıyla Çanakkale Savaşları (Sosyal Tarih Açısından)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eser, S. ve Bilgin, T. (2016). *Gelibolu Tarihi Alanı*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Fewster, K. J. (2006) Jacka, Albert (1893-1932). *Australian Dictionary of Biography*, 9, <https://adb.anu.edu.au/biography/jacka-albert-6808/>

Garnaut, C., Collins, J., Bird, L. ve Anderson, E. (2016). *Cherished Sites of Remembrance Soldiers' Memorial Gardens*. 13th Australasian Urban History Planning History Conference, 31 January-3 February, Griffith University.

Görgülü, İ. (1995). "Çanakkale Zaferi ve Atatürk". *Atatürk Yolu Dergisi*, 4 (16), 491-500. doi.org/10.1501/Tite_0000000034

Görgülü, İ. (2014). *Kurtarıcının Doğduğu Yer Çanakkale*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

Griffin, G. M. (2018). "Who is Ireland's Enemy?" *Irish Nationalism and Identity in the First World War*. University of North Carolina at asheville, North Carolina. https://libres.uncg.edu/ir/unca/f/G_Griffin_Irish_2018.pdf

Gündem Kıbrıs. (2015, 17 Mart). "Çanakkale Zaferi'nin 100. yılı konulu anma pul serisi yarın satışa çıkıyor". <https://www.gundemkibris.com/mansetler/canakkale-zaferinin-100-yili-konulu-anma-pul-serisi-yarin-satisa-cikiyor-h109270.html> (22 Şubat 2022).

İnce, N. (1994). "Anzak Gözüyle Türk Askeri ve Atatürk". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10 (30), 721-723.

İnce, M. (2017). *Pulun İşlevleri ve Tasarımının İşleve Katkısının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Jock, P. ve Kingsley, B. (2020). "International Encyclopedia of the First World War". Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson (Ed.), *Centenary (New Zealand)*, in: 1914-1918-online. Freie Universität Berlin: Berlin, 1-26. doi: 10.15463/ie1418.11445.

Keser, U. (2007). "Kıbrıs'ta Çanakkale Savaş Esirlerine Savaş Döneminde Adada Yaşananlar". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 5 (5), 1-68.

Lieu, S. N. C. ve Özbay, B. (2018). "Kallipolis'ten Gelibolu'ya - Bir İsim Nedir Ki?". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 33 (2), 625-638. doi: 10.18513/egetid.502721

Linns Stamp New (2015). *Gallipoli Remembered on Stamps in New Zealand's World War I Series*. <https://www.linns.com/news/world-stamps-postal-history/2015/february/gallipoli-remembered-on-stamps-in-new-zealand-s.html> (22 Ocak 2022).

McGibbon, L. C. ve Goldstone, P. (2000). *The Oxford Companion to New Zealand Military History*. Auckland: Oxford University Press.

Nemlioğlu Koca, Y. (2017). "Dardanelles, Hellespont, Çanakkale: Çanakkale Haritaları". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 15 (22), 109-134. doi: 10.17518/canakkalearastirmalari.310563

Onur, N. (1960). *Çanakkale Savaşları ve Şehidler Abidesi*. İstanbul: Gün Matbaası.

Phaidon (2015). *Howard Hodgkin Creates New WW1 Stamps*. <https://www.phaidon.com/agenda/design/articles/2015/may/19/howard-hodgkin-creates-new-ww1-stamps/> (22 Ocak 2022).

Plunkett, J. (2020). "Of Death and Dominion: Queen Victoria and the Cult of Colonial Loyalty". Kirill Postoutenko ve Darin Stephanov (Ed.), *Ruler Personality Cults From Empires to Nation-States and Beyond*. London: Routledge, 79-103.

Pulhane (2015a). *Çanakkale Savaşlarının 100. Yılı*. <http://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k201505.html> (22 Ocak 2022).

Pulhane (2015b). *Barış Zirvesi*.
<http://www.pulhane.com/PulSayfaları/p201511.html> (22 Ocak 2022).

Sarıdoğan, N. (2017, Nisan). "Her Bir Tasarım Yeni Bir Başlangıç Heyecan". *Pttlife*, 6, 1-136.

Stamp Bulletin (2015). *Centenary of WWI Gallipoli 1915*.
https://australiapostcollectables.com.au/content/dam/auspost_corp_microsites/collectables/documents/stamp-bulletins/2015/stamp-bulletin-333.pdf (22 Ocak 2022).

Stamps.gov.nf. (2015). *Centenary of Gallipoli*.
<http://www.stamps.gov.nf/stamps2015.htm> (22.02.2022).

Şahin, E. (2009). "Kronolojik Çanakkale Savaşları Tarihi (3 Kasım 1914 - 9 Ocak 1916)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25 (73), 107-164.

Taşkıran, C. (2009). "18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25 (73), 25-38.

The Journal (2015). *One Hundred Years ago - 3,000 Irish Lives Were Lost in Turkey*.
<https://www.thejournal.ie/one-hundred-lives-years-ago-gallipoli-turkey-2065274-Apr2015/> (22 Ocak 2022).

Torun, F., Doğan, Y. ve Gülüm, K. (2020). "Seyit Onbaşı'nın Çanakkale Savaşlarındaki Rolüne Yönelik Öğrencilerin ve Öğretmen Adaylarının Metaforik Algıları: Boylamsal Bir Araştırma". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (43), 63-86. doi: 10.31795/baunsobed.694049

Tuncoku, M. (2005). *Anzakların Kaleminden Mehmetçik*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Türk Filateli Derneği (2015). *Çanakkale 2015 Uluslararası Pul Sergisi*.
<http://tfd.org.tr/bulten/mart2015.pdf> (22.02.2022).

Yardley, C. (2019). "Telling War Stories Through Postage Stamps".
<https://tintean.org.au/2019/01/07/telling-war-stories-through-postage-stamps/> (25 Şubat 2022).

Yazıcı, N. (2011). "Çanakkale Savaşı'nda Siper Hayatı ve Cephe Sosyal Faaliyetler", *Erdem*, (59), 199-228.

Yiğit Yüksel, D. (2009). "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi 1914-1958". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8 (18), 161-184.